

Fristående skolor

Gymnasieskolor
Gymnasiesärskolor

En information från

Skolverket

Information från Skolverket -
Mars 2001.
Dnr 00:683

Förord

Denna skrift är en reviderad upplaga av den tidigare informationsbroschyr som givits ut av Skolverket. Även ansökningsblanketter och anvisningar har setts över. Materialet har tagits fram för att möta det informationsbehov allmänhet och sökande har vad gäller ansökan om statlig tillsyn och rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor. Motsvarande information finns vad gäller fristående förskoleklasser, grundskolor och särskolor samt kompletterande utbildning.

Både informationsbroschyr och ansökningsblanketter med anvisningar finns på Skolverkets hemsida www.skolverket.se. Skolverket tar gärna emot synpunkter på skriften inför framtida revideringar.

Enheten för utveckling av prov och
godkännande av fristående skolor

.

Innehåll

Förord	1
Snabb tillväxt av antalet fristående skolor	3
Skolverket beslutar om statlig tillsyn och rätt till bidrag	4
Vad innebär begreppet fristående skola?	4
Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan är frivilliga skolformer	5
Bestämmelser om fristående gymnasieskola/ gymnasiesärskola	6
Villkor för statlig tillsyn och rätt till bidrag	6
Bidrag	8
Ansökan och beslut	9
Vad händer med ansökan när den har kommit in till Skolverket?	9
Vad händer om skolan inte kommer igång enligt planerna?	10
Byte av huvudman	11
Statlig tillsyn m.m.	11
Kommunal insyn	11
Kvalitetsredovisning	12
Förteckning över lagar och förordningar m.m. som rör fristående skolor	12
Författningar m.m.	13
Propositioner, betänkanden m. m.	13
Viktiga telefonnummer	14

Snabb tillväxt av antalet fristående skolor

Utvecklingen har gått mycket snabbt sedan det nya systemet med kommunala bidrag till fristående gymnasieskolor infördes 1994. Som exempel på denna utveckling kan nämnas att det fanns 37 fristående gymnasieskolor läsåret 1994/95. Idag finns nära 100 fristående gymnasieskolor. Ca 4 procent av Sveriges gymnasieelever går idag i fristående gymnasieskolor med rätt till bidrag. Det finns också ett antal fristående gymnasiesärskolor.

Det finns också fristående **förskoleklasser, grundskolor och särskolor**. Eleverna i dessa skolor ska väsentligen uppnå samma mål som i motsvarande skolformer inom det offentliga skolväsendet (se särskild informationsbroschyr).

Ytterligare en annan form av fristående skolor är **kompletterande utbildningar**. Bland dessa finns t.ex. utbildningar med konst- och hantverksinriktning. Utbildningarna står under statlig tillsyn och vissa av dem berättigar eleverna till studiestöd. En del utbildningar får också statsbidrag.

I Sverige finns också åtta **internationella skolor** varav två med utbildning på gymnasial nivå. De är i första hand avsedda för elever som vistas i landet en kortare tid. Skolorna får statsbidrag (inte kommunala bidrag) för dessa elever. Efter att ha ansökt hos regeringen kan en internationell skola också få tillstånd att ta emot andra elever, t.ex. svenska elever som stadigvarande bor i Sverige.

I denna broschyr behandlas enbart statlig tillsyn och rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor respektive fristående gymnasiesärskolor.

Skolverket beslutar om statlig tillsyn och rätt till bidrag

En fristående skolor vars utbildning motsvarar gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan ställs under statlig tillsyn och förklaras bidragsberättigad av Skolverket. En fristående skola har riksintag vilket innebär att det är eleven som avgör om hon eller han vill gå på skolan oberoende av om utbildningen finns i hemkommunens gymnasieskola eller inte.

Tillsynen av utbildningen vid fristående skolor utövas av Skolverket. Varje elevs hemkommun betalar bidrag till skolan.

Vad innebär begreppet fristående skola?

För att det inte ska råda några oklarheter om vad fristående skolor är, och på vilket sätt de juridiskt skiljer sig från de offentliga skolorna, definieras de i skollagen som skolor som anordnas av enskilda fysiska eller juridiska personer. En fristående skola är således en skola med en *enskild huvudman*.

Med enskild juridisk person avses ett i privaträttsliga former bildat rättsobjekt. Vanligen är det fråga om en stiftelse, en ekonomisk eller ideell förening, ett aktiebolag eller ett handelsbolag.

Det offentliga skolväsendet består av skolor som i huvudsak har kommun eller landsting som huvudman. Man kan därför också definiera fristående skolor som skolor som har annan huvudman än stat, kommun eller landsting. Med huvudman menas här ägare och verksamhetsansvarig.

Staten, kommunerna och landstingen är offentlig-rättsligt och inte privaträttsligt reglerade organisationer. Detta betyder att de inte kan vara huvudmän för fristående skolor i skollagens mening. Några

blandformer räknar skollagen inte med. Om en kommun t.ex. överlåter åt skolledningen vid en kommunal skola att driva den som en egen ekonomisk resultatenhet, så innebär det inte att skolan blir en fristående skola eftersom skolans huvudman fortfarande är kommunen, dvs. offentlig.

Ibland talas det om att en kommunal verksamhet t.ex. en skola, ska "avknoppas", dvs. övergå i privat ägo. Vad som då sker är i själva verket att den kommunala skolan läggs ned och att en av Skolverket godkänd fristående skola kan etableras i dessa lokaler. Själva verksamheten kan däremot inte "tas över". Eleverna har rätt att bli anvisade en plats i en annan kommunal skola och för personalen gäller vanliga arbetsrättsliga regler. Kommunen kan således inte på egen hand besluta att en skola ska avknoppas. Däremot kan den på olika sätt underlätta för en enskild huvudman att etablera en fristående skola.

Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan är frivilliga skolformer

Den offentliga gymnasieskolan och gymnasiesärskolan är frivilliga för eleverna. Rätten att starta och driva fristående skolor över grundskolenivå har därför ansetts vara en del av näringsfriheten.

En fristående gymnasieskola eller en fristående gymnasiesärskola ska erbjuda sådan utbildning som motsvarar de gymnasieutbildningar som erbjuds i det offentliga skolväsendet. De har rätt att anordna utbildning motsvarande ett nationellt eller ett specialutformat program. En fristående gymnasiesärskola får även anordna utbildning motsvarande det individuella programmet. Utbildningen vid gymnasieskolorna är vanligtvis treårig och vid gymnasiesärskolorna fyraårig.

Bestämmelser om fristående gymnasieskola/ gymnasiesärskola

Som huvudman för en fristående skola är man skyldig att känna till de lagar och bestämmelser som reglerar verksamheten.

Fristående skolor styrs inte av samma lagar och förordningar som gäller för kommunala skolor. Skollagen gäller t.ex. inte genomgående för fristående skolor. Däremot finns det särskilda kapitel i skollagen (främst 9 kap. för gymnasieskolor och gymnasiesärskolor), som gäller för dessa skolor, samt en särskild förordning (1996:1206) för fristående skolor.

Utbildningen vid fristående skolor ska svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Härigenom ska den i praktiken också svara mot målen i den nationella läroplanen för motsvarande skolform.

Bestämmelser kan även finnas på andra områden när det gäller verksamheten vid fristående skolor. För övrigt måste huvudmannen känna till de andra bestämmelser som är relevanta för att driva en fristående skola. Det kan bland annat gälla skattelagstiftning, arbetsrätt, bestämmelser som miljö- och hälsoskyddsmyndigheter utfärdar m.m.

Villkor för statlig tillsyn och rätt till bidrag

För att en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska ställas under statlig tillsyn och bli berättigad till bidrag gäller att den uppfyller vissa villkor. Dessa villkor beskrivs nedan.

Utbildningen vid en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan eller

gymnasiesärskolan skall förmedla (9 kap. 8 respektive 8 b §§).

Utbildningen vid en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska dessutom enligt samma paragrafer

1. även i övrigt svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. stå öppen för alla som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan och
3. uppfylla de övriga villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

Sådana ytterligare villkor finns angivna i 2 kap. förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Där anges att

1. undervisningen ska innehålla kärnämnen i den utsträckning som anges i gymnasie-/gymnasiesärskoleförordningen (6 §),
2. skolan ska erbjuda modersmålsundervisning enligt bestämmelserna i gymnasie-/gymnasiesärskoleförordningen (7 §),
3. skolan ska delta i de nationella kursprov som Skolverket föreskriver (8 §) och
4. eleverna ska få betyg enligt bestämmelserna i gymnasie-/gymnasiesärskoleförordningen (9 §).

Där finns också bestämmelser om utbildningens omfattning, antagningsvillkor, rektor och åtgärdsprogram.

Vidare gäller för en fristående gymnasie- eller gymnasiesärskola att

1. skolans eventuella elevavgifter ska vara skäliga (9 kap. 10 § skollagen),
2. skolan ska följa bestämmelserna om tystnadsplikt (9 kap. 16 a § skollagen) och att
3. skolan ska erbjuda skolhälsovård (14 kap. 7 a § skollagen).

Bidrag

Varje elevs hemkommun betalar bidrag till den fristående skolan. Bidragets nivå ska i första hand fastställas i överenskommelse mellan elevens hemkommun och den fristående skolan. Om hemkommunen och skolan inte kommer överens ska hemkommunen betala det belopp som regeringen fastställt och som anges i bilaga 2 till förordningen om fristående skolor. Beloppet varierar beroende på vilket program utbildningen i bidragshänseende har förts till. I samma förordning anges också hur bidragen ska betalas ut.

Om verksamheten vid en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola förändras så att det medför påtagliga negativa följder för skolväsendet i lägeskommunen eller i närliggande kommuner, ska Skolverket återkalla rätten till bidrag. En fristående skola kan därför inte utan vidare kraftigt utöka sitt elevantal. Skolverket ska även återkalla rätten till bidrag om skolan tar ut oskäliga elevavgifter eller om den fristående skolan inte deltar i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Skolverket. Detta gäller

även om skolan inte längre uppfyller de villkor för bidrag som redovisats ovan.

Elever vid en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola kan enligt studiestödslagen bli berättigade till studiestöd när skolan ställs under statlig tillsyn eller förklarats berättigad till bidrag.

Ansökan och beslut

Ansökan om statlig tillsyn och rätt till bidrag för en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska lämnas till Skolverket **före den 1 april** kalenderåret innan bidragsåret börjar och skolan ska starta. Varje bidragsår börjar den 1 juli.

Skolverket ska inte medge bidrag till en skola vars etablering kommer att innebära påtagliga negativa konsekvenser för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner. Skolverket begär därför in yttranden från dessa kommuner som ett underlag för beslutet.

Skolverkets beslut kan överklagas hos länsrätten inom tre veckor från det datum då huvudmannen fick beslutet eller om det är en kommun som vill överklaga, inom tre veckor från det att beslutet expedierades.

Vad händer med ansökan när den har kommit in till Skolverket?

Ansökan handläggs vid Skolverket på *Enheten för utveckling av prov och godkännande av fristående skolor*.

För att Skolverket ska kunna handlägga ansökan måste den vara fullständig. Har en ansökan sådana brister att den inte bedöms som komplett kan den komma att avskrivas. En ansökan ska ha lämnats in

före den 1 april kalenderåret innan bidragsåret börjar och skolan ska starta. Detta datum har bestämts i skollagen vilket innebär att det inte går att ge dispens för sent inkomna ansökningar.

Följande händer när ansökan har kommit in:

1. Ansökan skickas efter en första granskning till berörda kommuner (dvs. lägeskommunen för skolan och närliggande kommuner) för yttrande.
2. I de fall någon uppgift behöver förtydligas eller kompletteras kontaktar handläggaren vid behov företrädaren för huvudmannen.
3. Efter utredning beslutar Skolverket om statlig tillsyn och rätt till bidrag eller avslår ansökan.
4. Beslutet skickas till huvudmannen, den kommun där skolan kommer att vara placerad, de kommuner som Skolverket remitterat ansökan till, Utbildningsdepartementet, Statistiska Centralbyrån samt Centrala Studiestödsnämnden.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag och statlig tillsyn gäller att skolan har ansökt *före den 1 april* kalenderåret innan bidragsåret börjar. Samma tidpunkt gäller, om en skola söker om statlig tillsyn och rätt till bidrag för ytterligare någon utbildning som motsvarar ett nationellt eller specialutformat program.

Vad händer om skolan inte kommer igång enligt planerna?

Varje beslut som Skolverket fattar innehåller uppgift om när rätten till bidrag och/eller den statliga tillsynen börjar gälla. Om en fristående skola inte startar i enlighet med den tidpunkt som angetts i beslutet ska detta meddelas Skolverket. Skolan får då vanligtvis ha rätten till bidrag vilande i ett år under förut-

sättning att de förhållanden som gällde vid beslut om rätt till bidrag och statlig tillsyn inte ändras. Detta meddelas i ett särskilt beslut.

Om skolan inte kommer igång det andra året återkallas rätten till bidrag och/eller den statliga tillsynen och en ny ansökan måste lämnas in till Skolverket.

Byte av huvudman

Om skolan byter huvudman ska detta anmälas till Skolverket enligt 2 kap. 10 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor.

Handlingar som styrker den nya huvudmannens rättskapacitet ska lämnas in. Handlingar undertecknade av tidigare och nuvarande huvudman som bekräftar överlåtelsen ska också bifogas anmälan. Om förändringar i verksamheten planeras i samband med bytet av huvudman ska detta redovisas särskilt.

Statlig tillsyn m.m.

Fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor står under Skolverkets tillsyn och är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som Skolverket genomför av skolväsendet. En första granskning av utbildningen görs normalt under skolans andra verksamhetsår. Tillsyn sker därutöver på förekommen anledning.

Kommunal insyn

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i fristående skolor som får kommunala bidrag. Fristående skolor är också skyldiga att delta i uppföljning och utvärdering som kommunen genomför av sitt eget skolväsende om kommunen bestämmer det (9 kap. 13 § skollagen).

Kvalitetsredovisning

Fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor ska årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som visar dels i vilken mån målen för utbildningen uppnåtts, dels vilka åtgärder som behövs om målen inte har uppnåtts (4 § förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet).

Förteckning över lagar och förordningar m.m. som rör fristående skolor

Nya lagar och förordningar offentliggörs i en serie som heter Svensk Författningssamling (SFS). Somliga föreskrifter publiceras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

Utredningsbetänkanden publiceras i serien Statens offentliga utredningar (SOU). Propositioner, utskottsbetänkanden och protokoll m.m. från riksdagsbehandlingen återges i riksdagstryckeriets olika serier.

Författningstexter och betänkanden kan beställas från *Fritzes förlag*, 106 47 Stockholm, tel. 08- 69 91 90 och fax 08- 690 91 91. De finns också ofta på skol-expeditioner och på kommunala förvaltningar. De finns också på bibliotek eller kan rekvireras därifrån.

Lagar, förordningar och övriga föreskrifter för skol- och utbildningsväsendet publiceras också samlade i Utbildningsväsendets författningshandböcker (UFB 2). Den kan beställas från *Nordstedts Juridik*, Kundtjänst, Box 6454, 113 82 Stockholm, tel. 08- 690 96 95, fax 08- 690 90 30.

Lagar och förordningar kan även sökas fram på Internet under Skolverkets hemsida. Information finns under rubriken "Styrdokument" och adressen är: www.skolverket.se.

Nedan följer en förteckning där Skolverket har sammanställt några av de viktigaste dokumenten som rör fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

Författningar m.m.

Skollagen (1985:1100, ändr. 1997:1212 + omtryck)

Förordning (1991:1121) med instruktion för Statens skolverk

Förordning (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet m.m.

Förordning (1996:1206) om fristående skolor

Förordning (1996:1398) om statsbidrag till internationella skolor

Förordning (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet

1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94

För gymnasie- och gymnasiesärskolan finns för varje nationellt program material som beskriver programmets mål, uppbyggnad m.m.

I Skolverkets författningssamling (SKOLFS 1999:12) finns särskilda program mål för gymnasieskolans nationella program. I SKOLFS 2000:2-10 finns föreskrifter om kursplaner och betygskriterier. Övrigt material publiceras fortlöpande under våren 2000.

Skolverkets föreskrifter om ändring av Skolverkets föreskrifter (1997:4) om utformning av slutbetyg och samlat betygsdokument i gymnasieskolan. Senaste ändring SKOLFS 1998:8.

Skolverkets förteckning över fristående gymnasieskolor berättigade till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen publiceras årligen inom ramen för Skolverkets författningssamling.

Propositioner, betänkanden m. m.

Skolor med enskild huvudman m.m. Prop. 1982/83:1

Ansvar för skolan. Prop. 1990/91:18

Budgetpropositionen 1991, avsnittet om fristående skolor.
Prop. 1990/ 91: 100, bilaga 10 s 99-106

Utbildningsutskottets betänkande våren 1991, avsnittet
Fristående skolor för skolpliktiga elever, 1990/91:UbU17, s
23-25

Budgetpropositionen 1992, avsnittet om fristående skolor.
Prop. 1991/92: 100, bilaga 9, s 11 - 12 samt 64-66

Om valfrihet och fristående skolor samt utbildningsutskottets
betänkande. Prop. 1991/92:95 och betänkande
1991/92:UbU22

Valfrihet i skolan och utbildningsutskottets betänkande. Prop.
1992/93:230 och betänkande 1992/93:UbU17.

Ändring av bidragsbestämmelserna för fristående skolor god-
kända för vanlig skolplikt m.m. samt utbildningsutskottets
betänkande. Prop. 1994/95:157 samt betänkande
1994/95:UbU16.

Fristående skolor m.m. samt utbildningsutskottets
betänkande. Prop. 1995/96:200 och betänkande
1996/97:UbU4.

Socialstyrelsens rapport 1998:10, Skolhälsovården 1998.

Resurser på lika villkor? SOU 1998:112.

Fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång? SOU 2001:12

Viktiga telefonnummer

Skolverket, Enheten för utveckling av prov och godkännande
av fristående skolor, 08- 723 32 00

Friskolornas Riksförbund, 08- 762 77 01/58

Svenska Montessoriförbundet, 08- 653 92 86

Waldorfskolefederationen, 08- 653 20 30

Reggio Emilia Institutet, 08- 737 59 67

Liber Distribution, 08- 690 95 76

Fritzes förlag, 08- 690 91 90

Patent- och Registreringsverket, 060- 18 40 00

Skolverket

www.skolverket.se